

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Lenky Bursíkové a soudců Kryštofa Horna a Jana Peroutky ve věci

žalobců: a) nezletilý D. F., narozený X
bytem X

zastoupený procesním opatrovníkem Mgr. Janem Matějíčkem, advokátem
sídlem Římská 1222/33, Praha 2

b) P. F., narozená X
bytem X

zastoupená JUDr. Marošem Matiaškem, LL.M., advokátem
sídlem Mánesova 1175/48, Praha 2

proti

žalovanému: **Středočeskému kraji**
sídlem Zborovská 11, Praha 5

o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem žalovaného,

takto:

I. Žaloba se zamítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Vymezení věci

1. Žalobci se žalobou podle části třetí, hlavy druhé, dílu třetího zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), podanou dne 11. 10. 2024, domáhají ochrany před nezákonným zásahem žalovaného spatřovaným v porušení povinnosti zajistit žalobci a), který má poruchu autistického spektra v kombinaci se středně těžkým mentálním postižením a chováním náročným na péči, dostupné a kvalitní služby sociální péče v nejméně omezujícím prostředí podle § 38 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (dále jen „zákon o sociálních službách“) a čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Domnívají se, že tento nezákonný zásah přímo zkrátil na právech též žalobkyni b) jakožto osobu neformálně pečující o žalobce a).

Obsah podání účastníků

2. **Žalobci v žalobě** nejprve shrnuli skutkové okolnosti. Kvůli nedostatku sociálních služeb v kraji, je žalobce a) od 20. 2. 2024 hospitalizovaný v Psychiatrické nemocnici v Bohnicích, přičemž od 17. 6. 2024 se jedná o hospitalizaci nedobrovolnou. Hospitalizace fakticky nahrazuje poskytování sociální péče, neboť rodiče [žalobkyně b) je matkou žalobce a)] o něj nezvládají sami pečovat. Žalobkyni b) byla diagnostikována středně těžká depresivní porucha, a to právě v souvislosti s tím, že je primárně pečující osobou o žalobce a). Dlouhodobě se proto pro něj snaží vyhledat vhodnou pobytovou službu sociální péče. Oslovila přitom 8 poskytovatelů v obvodu žalovaného a další 2 poskytovatele v Praze. Všichni poskytovatelé však odmítli poskytnout žalobci a) požadovanou službu s tím, že mají plnou kapacitu, případně nabízí služby pouze pro zletilé osoby. Žalobkyně b) se proto dopisem obrátila na žalovaného (resp. hejtmanu) s žádostí o řešení její situace. Ten však v odpovědi neuvedl žádné konkrétní kroky k zajištění dostupnosti služeb pro žalobce a). Navíc odpověď obsahovala řadu nepřesností ohledně komunikace žalobkyně b) s některými poskytovateli. Ačkoliv odpověď žalovaného zahrnovala seznam poskytovatelů sociálních služeb, nebylo u nich uvedeno, zda mají volnou kapacitu, ani zda se pro žalobce a) jedná o vhodné poskytovatele. Dle žalobců přitom většina těchto poskytovatelů buď neposkytuje služby pro cílovou skupinu žalobce a), nebo má plnou kapacitu. Rodina žalobce a) od roku 2023 spolupracuje se Středočeským koordinačním centrem pro osoby s chováním náročným na péči (dále jen „koordinační centrum“). Dle dopisu pracovnice koordinačního centra je většina nabízených sociálních služeb pro žalobce a) nevyhovujících, a to s ohledem na náročnost jeho zdravotního stavu a věk (nedovršil věku 18 let). Z výčtu žalovaným vyjmenovaných služeb (mimo oslovených) lze doporučit jen další 2 poskytovatele, kteří však poskytují služby jen osobám starším 18 let. Navíc jednoho z nich již žalobci neúspěšně oslovili a druhý nepřijímá nové žádosti. Žalovaný tedy minimálně od roku 2023 ví o situaci žalobců, resp. o nedostupnosti adekvátních sociálních služeb pro žalobce a), avšak nečiní žádné konkrétní přiměřené kroky k zajištění sociálních služeb pro jeho cílovou skupinu, tj. děti s mentálním znevýhodněním a chováním náročným na péči.
3. Žalobci jsou přesvědčeni, že jejich žaloba je přípustná, neboť se nápravy nemohou domáhat jinými právními prostředky. Nezákonný zásah žalovaného je trvalý a spočívá v porušování veřejného subjektivního práva žalobců podle § 38 zákona o sociálních službách a odpovídající povinnosti žalovaného podle § 95 písm. g) téhož zákona. Žalovaný má povinnost zajišťovat dostupnost služeb sociální péče i jejich přístupnost tak, aby osoby nacházející se v nepříznivé sociální situaci na tyto služby dosáhly. Poskytované sociální služby zároveň musí mít kvalitu nejméně omezujícího prostředí. Zásah žalovaného tedy žalobci spatřují v opomenutí zajišťovat na svém území dostupné sociální služby pro žalobce a), resp. pro cílovou skupinu dětí s mentálním znevýhodněním a chováním náročným na

péči, kterým žalovaný přímo zasahuje do práva žalobce a) na zdraví podle čl. 31 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), a dále do práv na nezávislý způsob života a zapojení do společnosti, na adekvátní životní standard a sociální ochranu a zákaz diskriminace podle čl. 19, čl. 28 a čl. 5 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a do práva na přiměřenou životní úroveň podle čl. 23 Úmluvy o právech dítěte. Žalobce a) je v důsledku zásahu žalovaného dlouhodobě a proti své vůli hospitalizovaný v prostředí nemocnice Bohnice, které je pro něj nevhodné.

4. Žalobci se domnívají, že veřejná subjektivní práva na přiměřenou životní úroveň a sociální ochranu a právo nebýt diskriminován z důvodu zdravotního znevýhodnění náleží i žalobkyni b) jakožto osobě neformálně pečující o žalobce a). Dle § 2 odst. 2 zákona o sociálních službách rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost *osob*. To znamená všech osob definovaných v zákoně o sociálních službách, včetně osob pečujících podle § 3 písm. k) tohoto zákona. Žalobci jsou přesvědčeni, že pečujícím osobám svědčí nejen právo na zajištění sociálního poradenství a odlehčovacích služeb podle § 37 odst. 4 a 5 a § 44 odst. 1 zákona o sociálních službách, nýbrž také právo na to, aby sociální služby byly poskytovány v zájmu osob a v náležité kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování jejich lidských práv a základních svobod podle § 2 odst. 2 téhož zákona. Práva (neformálně) pečujících osob vyplývají rovněž z preambule Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, podle níž má právo na ochranu ze strany společnosti a státu i *rodina* osoby se zdravotním postižením a z čl. 28 odst. 1 této úmluvy, který rodinám přiznává právo na přiměřenou životní úroveň. Práva pečujících osob výslovně zmiňuje též komentář Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením č. 5 z roku 2007 k čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Nezákonný zásah žalovaného tedy zkracuje právo žalobkyně b) na podporu a pomoc podle zákona o sociálních službách, její práva podle čl. 19, čl. 23 a čl. 28 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a čl. 23 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte, a případně práva podle čl. 10 odst. 1 a 2, čl. 30 a 31 LZPS. Žalobkyně b) je v důsledku zásahu žalovaného v neustálé nejistotě ohledně toho, zda nebude muset o žalobce a) pečovat, pokud bude propuštěný z nemocnice, přičemž se obává, že případnou péči o něj nezvládne a sama bude potřebovat intenzivní psychiatrickou péči.
5. Žalobci byli v kontaktu s koordinačním centrem ještě před hospitalizací žalobce a), podávali žádosti na různé pobytové služby, nicméně byli odmítnuti kvůli nedostatečné kapacitě. V té době využívali dostupné služby denního stacionáře a odlehčovací služby, nicméně ty nebyly dostatečné, neboť žalobce a) vyžadoval neustálou péči, která dopadala zejména na žalobkyni b). Žalovaný tedy věděl o situaci žalobců minimálně od března 2023, neučinil však žádná včasná, přiměřená a cílená opatření k zajištění dostupnosti odpovídajících služeb. Dále žalobci odkazují na nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2018, sp. zn. I. ÚS 2637/17, a uvádí, že od jeho vydání musel žalovaný vědět o nedostupnosti služeb pro cílovou skupinu žalobce a) na jeho území. Nadto i ze Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb žalovaného na roky 2020-2022 vyplývá, že počet osob (především dětí) s diagnostikovaným autismem roste, konkrétně v okrese Beroun šlo o 29 osob ve věku 0-7 let a 61 osob ve věku 8-18 let.
6. Žalobci dále namítají, že žalovaný porušuje princip rovnosti ve vztahu k žalobci a) tím, že nezajišťuje tzv. přiměřené úpravy ve smyslu čl. 5 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a ve vztahu k žalobkyni b) jde o odvozenou diskriminaci na základě zdravotního znevýhodnění. Podle § 3 odst. 2 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (dále jen

„antidiskriminační zákon“) se nepřímou diskriminací z důvodu zdravotního postižení rozumí také odmítnutí nebo opomenutí přijmout přiměřená opatření, aby mohla osoba se zdravotním postižením využít služeb určených veřejnosti, ledaže by takové opatření představovalo nepřiměřené zatížení. Zásah žalovaného tedy představuje za prvé nepřímou diskriminaci osob se zdravotním postižením, konkrétně specifické skupiny osob, jejíž je žalobce a) příslušníkem, a za druhé porušuje povinnost zajistit individuální přiměřené úpravy ve vztahu k žalobci a), tj. vhodné pobytové služby sociální péče. Dále odkazují na stanovisko Veřejného ochránce práv ze dne 7. 6. 2018, sp. zn. 851/2018/VOP/JKV. V důsledku nepřijetí přiměřených úprav je odvozeně diskriminována i žalobkyně b), neboť je ponechána v pozici primárně pečující osoby o žalobce a), ačkoliv péči o něj nezvládá, rozvinulo se u ní duševní onemocnění, nemůže si najít zaměstnání a propadá se její životní úroveň. Argument odvozené diskriminace zakládá na rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 3. 2016, č. 23682/13, *Guberina proti Chorvatsku*, který řeší přesun nepřiměřené tíhy na rodiče osob se zdravotním postižením.

7. Žalobci dodávají, že projednávaný zásah žalovaného je systémový problém, který trápí řadu rodin v podobné situaci. Žalovaný o tom ví, avšak nečiní žádné adekvátní kroky. Odkazují na dopis ředitele Dětské psychiatrické nemocnice Opařany ze dne 9. 10. 2024, adresovaný Zmocněnkyni vlády pro lidská práva, který upozorňuje na problematiku nedostatku služeb a s tím spojenou dlouhodobou a zbytečnou hospitalizaci dětí s intelektovým znevýhodněním a chováním náročným na péči v psychiatrické nemocnici.
8. Rovněž navrhuje, aby soud výslovně uznal právo neformálně pečujících osob na podporu a pomoc ze strany orgánů veřejné moci tak, aby jejich blízcí se zdravotním znevýhodněním byli v adekvátní péči zajišťované státem organizovanými formami péče v nejméně omezujícím prostředí, resp. právo nepečovat.
9. Závěrem žalobci navrhuje, aby soud určil, že opomenutí žalovaného činit přiměřené a cílené kroky k postupné a plné realizaci práva žalobce a) na poskytování služeb sociální péče v nejméně omezujícím prostředí a prohlubování tíživé životní situace a společenského vyloučení žalobkyně b), je nezákonné a přikázal žalovanému bezodkladně činit přiměřené a cílené kroky k zajištění pobytové sociální služby pro žalobce a) v nejméně omezujícím prostředí v přiměřeném časovém horizontu. Dále navrhuje, aby soud určil, že opomenutí žalovaného přijmout přiměřená opatření pro skupinu osob se zdravotním znevýhodněním, které je žalobce a) příslušníkem, aby mohl využívat služeb sociální péče určených veřejnosti ve shodě se svými specifickými potřebami a s tím související prohlubování tíživé životní situace a společenského vyloučení žalobkyně b), je nezákonné a přikázal žalovanému bezodkladně přijmout přiměřená opatření spočívající v zajištění vhodné pobytové sociální služby pro skupinu osob se zdravotním znevýhodněním, které je žalobce a) příslušníkem a pro žalobce a) individuálně.
10. V **doplnění žaloby žalobci** vysvětlili, že petit formulovali obecně, aby odpovídal povaze práva, které bylo zásahem porušeno a povinnosti žalovaného, jak byla vyložena Ústavním soudem v nálezu ze dne 23. 1. 2018, sp. zn. I. ÚS 2637/17. Jelikož se věc týká sociálních práv, čelí soud určité míře zdrženlivosti.
11. K otázce konkretizace kroků, které má žalovaný učinit, žalobci upozorňují na volný prostor pro uvážení žalovaného. Od žalobců nelze požadovat, aby určili, jaké konkrétní administrativní a manažerské kroky má žalovaný učinit. Žalovaný nedostal povinnosti upřednostňovat osoby ve zvlášť zranitelné situaci, konkrétně děti s mentálním

znevýhodněním a chováním náročným na péči a porušil povinnost zajistit takovou síť služeb, která odpovídá potřebám jeho obyvatel, zejména dětí. Ze střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb žalovaného sice plyne, že se žalovaný zaměřuje na zvýšenou finanční podporu zařízení, která pečují o cílovou skupinu, jíž je žalobce a) příslušníkem. Není však zřejmé, co se takovou podporou myslí, přičemž je evidentní, že se nejedná o dostatečný nástroj. Ze souhrnu k analýze komunitních plánů rozvoje sociálních služeb z jednotlivých obcí s rozšířenou působností vyplývá potřeba navýšení kapacit vybraných sociálních služeb, konkrétně v X [pozn. soudu: kde žijí žalobci] plyne potřeba vzniku nebo rozvoje sociálních služeb. Podkladem pro přípravu střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb žalovaného byla analýza nadace Sirius, dle níž bylo v lednu 2022 na území žalovaného 3 900 dětí se zdravotním znevýhodněním, z toho 600 dětí ve IV. stupni odkázanosti, v Berouně žilo 50 těchto dětí. Většina žila se svou rodinou. Aby se rodina mohla o děti starat dlouhodobě, potřebuje mít lehce dostupné možnosti sdílení péče o dítě. V roce 2020 byla na území žalovaného pobytová služba, domov pro osoby se zdravotním postižením, poskytnutá 52 dětem, polovina z nich v jednom konkrétním zařízení. Taková služba by však měla mít komunitní povahu, tedy malá kapacita zařízení, odborný personál, a maximální začlenění do komunitních aktivit. Z analýzy je též zřejmé, že již v roce 2022 byl převis poptávky po pobytových službách. V X není dostupná žádná pobytová služba, pouze odlehčovací služba pro 3 osoby, přestože se tam nachází až 315 potenciálních klientů.

12. Petit obsažený v žalobě dle žalobců naplňuje všechna kritéria pro formulaci petitu, nicméně k výzvě soudu navrhuje, aby soud určil, že opomenutí žalovaného zajistit dostupnost sociální služby v bytě, bytovém domě, nebo rodinném domě umístěném v běžné zástavbě obce žalobce a), která bude zajišťována takovým způsobem, aby mu umožňovala nezávislý způsob života odpovídající jeho věku a bránila jeho segregaci a s tím související prohlubování tíživé životní situace a společenského vyloučení žalobkyně b), je nezákonné. Současně navrhuje, aby soud žalovanému přikázal zajistit pobytovou sociální službu pro žalobce a) ve lhůtě 2 měsíců.
13. **Žalovaný ve vyjádření** k žalobě potvrdil, že jeho první kontakt s žalobci proběhl v březnu 2023. Žalovaný jim během tohoto setkání předal kontakty na zařízení, která se zaměřují na osoby náročné na péči s tím, aby tato zařízení kontaktovali a podali žádosti. Městský úřad X se pokusil ve spolupráci s žalobci kontaktovat několik pobytových služeb, avšak s negativním výsledkem. Žalobkyně b) obdržela kontakty na další služby, dne 19. 6. 2024 uvedla, že všechny služby bezvýsledně kontaktovala. Žalobkyni b) byla následně doporučena další služba, od té doby se však neozvala. Žalovaný poté prověřil situaci a zjistil, že žalobci nepodali žádost některým vhodným poskytovatelům sociálních služeb. Koordinační centrum žalobcům zajišťuje administrativní podporu pro podání žádostí.
14. Žalovaný dále uvádí, že s účinností od 1. 1. 2025 byla navýšena kapacita požadovaných služeb sloučením domova pro osoby se zdravotním postižením Domov pod lípou v Lipníku s Dětským centrem Milovice. Toto zařízení se specializuje na osoby náročné na péči i děti. Žalobci byli nesprávně informováni o tom, že tento poskytovatel snižuje kapacitu a bude přijímat pouze osoby do 18 let. Ve skutečnosti Domov pod lípou od 1. 1. 2025 navyšuje kapacitu o 18 lůžek a zároveň humanizuje zázemí tak, aby klienti měli jednolůžkové pokoje [pozn. soudu: snižuje tedy kapacitu jednotlivých pokojů, nikoliv celého zařízení], cílovou skupinou budou nadále osoby do 30 let. V lednu 2025 došlo k prvotnímu kontaktu žalobců a pracovníků Domova pod lípou s cílem posoudit sociální situaci a individuální potřeby žalobce a).

15. K tomu žalovaný zdůrazňuje, že právo na poskytnutí služby sociální péče je nutné aktivně uplatnit předepsaným způsobem, v tomto případě na základě žádosti. Sociální služby nejsou dostupné okamžitě. Na službu typu domov je nutné čekat neurčitou dobu, přičemž žádosti s vysokou naléhavostí se řeší přednostně. Není vhodné čekat s podáním žádosti až do chvíle, kdy je volná kapacita. Za stěžejní žalovaný považuje skutečnost, že žalobci nepodali žádosti do 2 zařízení, o kterých je žalovaný informoval a která považuje pro žalobce a) za nejvhodnější. Konkrétně nepodali žádosti do Domova pod lípou a Centra 83. Přestože v uvedených zařízeních nebyla v době dotazování žalobkyně b) volná kapacita, nemohla tato zařízení z důvodu nepodání žádosti o umístění zahájit proces vyřízení. Dovolávat se práva na zajištění sociální služby skrze žalovaného nemůže být účinné bez podání žádosti, neboť zákon o sociálních službách přinesl smluvní praxi s poskytovateli sociálních služeb a odstranil umisťovací kompetenci krajů.
16. Žalovaný se zaměřuje na mapování potřeb osob s chováním náročným na péči ve spolupráci s úřady obcí s rozšířenou působností a poskytovateli sociálních služeb. Součástí střednědobého plánu je tzv. síť sociálních služeb, která představuje souhrn všech sociálních služeb, které svou kapacitou, dostupností a kvalitou odpovídají potřebám osob v nepříznivé sociální situaci na území žalovaného. Žalovaný má podle § 95 zákona o sociálních službách povinnost zajistit dostupnost sociálních služeb na svém území v souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb. Přílohou tohoto plánu je právě síť sociálních služeb. Dostupné sociální služby tedy odpovídají plánu. Zákonodárce se vyhnul přímému uložení povinnosti zajistit dostupnost služeb, neboť ke splnění takové povinnosti není alokováno financování v dostatečné míře. V rámci podpory osob s chováním náročným na péči žalovaný vytvořil koordinační centrum, které pomáhá hledat vhodné služby pro tyto osoby a asistuje zařízením v přípravě na přijetí takových osob s cílem minimalizovat projevy náročného chování.
17. Dále žalovaný uvedl, že zvýšil finanční podporu lůžek v zařízeních pečujících o osoby s chováním náročným na péči o přibližně 250-300 000 Kč ročně oproti běžnému lůžku. Tím umožnil realizovat opatření, která nepřiměřeně nezatěžují provoz a odpovídají požadavkům antidiskriminačního zákona. Ke dni 1. 1. 2025 je na území žalovaného 140 takových lůžek, tedy o 47 lůžek více než v roce 2020. Každoročně probíhá aktualizace kapacity. Za každé lůžko obsazené nezletilou osobou náročnou na péči zařízení získá další finanční podporu ve výši půl milionu. V síti je aktuálně zařazeno 26 poskytovatelů domovů pro osoby se zdravotním postižením s celkovou kapacitou 1 196 lůžek, z čehož 10 domovů a 482 lůžek je určeno nezletilým osobám. Od roku 2020 vzrostl tento počet o 109 lůžek. Průměrná čekací doba na tuto službu činí 73 dní (bez zahrnutí Centra 83, kde se čeká delší dobu). Síť rovněž zahrnuje 21 služeb chráněného bydlení s 469 lůžky, z toho 6 zařízení a 147 lůžek je určeno osobám od 16 let. Síť obsahuje též 9 týdenních stacionářů s celkovou kapacitou 113 lůžek, z nichž 91 je pro nezletilé, dále 14 pobytových odlehčovacích služeb s kapacitou 57 lůžek, z toho 43 pro nezletilé. Kromě uvedeného je pro cílovou skupinu žalobce a) vyhrazeno dalších 124 podpůrných sociálních služeb, mezi něž patří osobní asistence, pečovatelská služba a terénní odlehčovací služba. Žalovaný dále upozorňuje na to, že Ministerstvo práce a sociálních věcí nestanovilo žádné konkrétní parametry dostupnosti sociálních služeb, není tedy zřejmé, v jakém časovém horizontu, místě a formě musí být sociální služby poskytovány. Plánování dostupnosti je komplikované především s ohledem na nepredikovatelný systém financování. Žalovaný proto vnímá povinnost stanovenou § 95 písm. g) zákona o sociálních službách jako nejasnou.

18. Žalovaný navrhuje zamítnutí žaloby pro nedůvodnost. Přestože si je vědom narůstajícího počtu dětí s poruchou autistického spektra i situace žalobců, nesouhlasí vzhledem k výše uvedenému s tím, že nepodnikl přiměřené kroky k realizaci práva žalobce a) na poskytování služeb sociální péče v nejméně omezujícím prostředí. Za účelem zajištění dostupnosti požadovaných pobytových služeb pro žalobce a) rozhodl o sloučení výše uvedených domovů pro osoby se zdravotním postižením a navýšení kapacity. Ačkoliv celý proces hledání vhodné sociální služby přesáhl dobu několika měsíců, žalovaný žalobcům v mezidobí nabídl alternativní službu v podobě týdenního stacionáře, nenechal tudíž žalobce na holičkách (srov. nálezy ÚS sp. zn. I. ÚS 2637/17) a nedopustil se nezákonného zásahu vůči žalobcům.
19. Dále žalovaný podotýká, že žalobkyně b) není aktivně legitimovaná k podání žaloby na ochranu před nezákonným zásahem. Jelikož tvrzené zkrácení na právech žalobkyně b) je nepřímé, resp. odvozené od žalobce a), nebyly naplněny podmínky přímosti zkrácení práv v důsledku zásahu, ani přímosti samotného zásahu, jež by směřoval proti žalobkyni b) ve smyslu § 82 s. ř. s. Nositeli práva na poskytování dostupných sociálních služeb v nejméně omezujícím prostředí podle zákona o sociálních službách jsou výlučně osoby v nepříznivé sociální situaci. To vyplývá nejen ze systematiky tohoto zákona, ale též z legislativní zkratky „osoba“ zavedené v § 1 odst. 1 zákona o sociálních službách. Okruh těchto osob je blíže vymezený v § 4 odst. 2 zákona o sociálních službách a pečující osoby v něm nejsou zahrnuty.
20. Žalovaný uzavírá, že upravený žalobní petit, resp. požadavek, aby žalovaný žalobci a) zajistil pobytovou službu komunitního charakteru, je dle žalovaného v rozporu se zásadou autonomní volnosti kraje a jde nad rámec zákonné úpravy.
21. **Žalobci v replice** uvádí, že nepodali žádost do Centra 83, které jim žalovaný doporučil, neboť mělo plnou kapacitu a 25 zájemců v pořadníku. Tento poskytoval jim navíc sdělil, že uvolnění místa není příliš pravděpodobné. Pracovník koordinačního centra žalobkyni b) v listopadu sdělil, že zatím nemá podávat žádost ani do Domova pod lípou s tím, že dá vědět. Koncem ledna pracovnice Domova pod lípou uvedla, že si není jistá, zda je tato služba pro žalobce a) vhodná, neboť ji využívají děti v předškolním věku, které křičí. Navrhla žalobkyni b), aby se do Domova pod lípou přijela podívat a zvažila, zda je služba pro žalobce a) vhodná. Žalobci jsou tedy aktivní, přičemž byli koordinačním centrem poučeni o tom, ať zatím nepodávají žádost. Navíc je otázkou, zda je tento poskytovatel sociální služby schopný žalobci a) zajistit adekvátní podporu a péči s ohledem na přílišnou koncentraci lidí s postižením na jednom místě. Humanizace Domova pod lípou je dle žalobců problematická, neboť představuje ústavní péči, kterou sice činí esteticky přijatelnější a uživatelsky přívětivější, nicméně také více omezující. Humanizace ústavů tedy není přiměřeným krokem. Přesto by žalobci péči poskytovanou Domovem pod lípou přijali, nebyla jim však dosud nabídnuta.
22. Obávají se však, že tito poskytovatelé nejsou pro žalobce a) vhodní z hlediska místní dostupnosti, udržování vazeb s rodinou a místem, kde vyrůstal. Centrum 83 je totiž vzdálené 96,4 km od domova žalobců a Domov pod lípou je vzdálený 82,6 km. Žalovaný tedy nezohledňuje, kde žalobce a) žije a má vytvořené společenské vazby, přestože problematiku místní nedostupnosti sám reflektuje jak v analýze komunitních plánů sociálních potřeb jednotlivých obcí s rozšířenou působností, tak ve střednědobém plánu, přičemž hovoří o potřebě služby plánovat tak, aby byly zajištěny na územní jednotlivých obcí s rozšířenou působností. Je si tedy vědom nerovnoměrného rozložení kapacity sociálních služeb. Konkrétně Beroun žádnou službu domova pro osoby se zdravotním postižením dostupnou

dětem nemá.

23. Žalobci odmítli žalovaným nabízenou službu týdenního stacionáře v Domově Nalžovice právě s ohledem na místní nedostupnost (dlouhé a náročné dojíždění) a též s ohledem na skutečnost, že tento týdenní stacionář poskytuje pouze ubytování ve vícelůžkových pokojích, což není pro osoby s poruchou autistického spektra náročné na chování vhodné.
24. Argumentaci žalovaného ohledně obtížnosti plánování sociálních služeb s ohledem na nepředvídatelnost finančních zdrojů žalobci považují za irelevantní. Upozorňují na to, že se žalovaný podílí na financování sociálních služeb ve velmi nízké hladině a spoléhá především na dotace státu a úhrady uživatelů.
25. Zřízení koordinačního centra ani finanční zvýhodnění lůžek pro osoby náročné na péči žalobci nepovažují za přiměřené kroky vedoucí k naplnění jejich práv, pokud žalovaný zároveň nezajišťuje dostatečnou kapacitu dostupných služeb.
26. Žalobci se domnívají, že podle zákona o sociálních službách mají být poskytovány takové služby, které cílí na setrvání člověka v přirozeném prostředí, resp. takovém, které odpovídá tomu, jak žijí lidé v běžně velké a vybavené domácnosti v České republice. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením zapovídá ústavní pobytové služby. Žalobce a) potřebuje zajistit pobytovou službu, která pro něj bude bezpečná, důstojná a bude naplňovat jeho právo na nezávislý způsob života v nejméně omezujícím prostředí, ideálně místně dostupnou pro jeho rodiče. Nechává však na uvážení žalovaného, zda se bude jednat o domov pro osoby se zdravotním postižením či chráněné bydlení.
27. Nakonec uvádí, že žalobkyně b) je nositelkou práv podle zákona o sociálních službách. Žalovaný ve střednědobém plánu též reflektuje práva pečujících osob na odlehčovací služby. U pobytových služeb se uplatní stejná logika, neboť poskytnutím takové služby jsou osoby neformálně pečující fakticky odlehčeni od své povinnosti pečovat. Naopak neposkytnutí pobytové služby přímo prohlubuje tíživou životní situaci a sociální vyloučení žalobkyně b), neboť žalobce a) nemá zajištěnou jinou adekvátní péči a podporu.
28. **Žalovaný v duplice** uvádí, že žalobci si byli v únoru 2025 prohlédnout Domov pod lípou a umístění žalobce a) v tomto zařízení zvažují, žádost však zatím nepodali. Součástí Domova pod lípou má být zařízení v Lipníku komunitního typu, v němž má být umístěno 18 klientů s chováním náročným na péči, rozčleněných do 4 domácností. Bude obsahovat i dětskou domácnost, která bude separovaná od dospělých klientů. Pro potřeby žalobce je tedy Domov pod lípou adekvátní a umožňuje mu, aby tam setrval i po dosažení zletilosti, ačkoliv pak bude mít k dispozici i další možnosti, neboť podal žádosti poskytovatelům pobytových služeb pro zletilé osoby a proces jednání o jeho přijetí bude pokračovat.
29. Žalovaný aktivně činí efektivní kroky směřující k zajištění poskytnutí sociálních služeb co nejširšímu počtu žadatelů, včetně dětí a mladých dospělých s poruchou autistického spektra náročných na péči, přestože je limitován omezenými finančními prostředky, dlouhotrvajícími procesy postupné transformace a přizpůsobování nabízených služeb aktuálním potřebám. Nerovnoměrné rozmístění domovů pro osoby se zdravotním postižením napříč okresy souvisí s rozdílnými místními podmínkami a rozdílným přístupem spolupracujících subjektů. Přesto žalovaný tuto problematiku řeší. Větší vzdálenost dostupné služby od bydliště žalovaný nepovažuje za zásah do veřejných subjektivních práv žalobců. Ostatně místní dostupnost požadované sociální služby není zákonem nijak definována. Žalovaný se podílí na financování sociálních služeb nadprůměrně

oproti ostatním krajům, přestože mu zákon o sociálních službách neukládá povinnost je spolufinancovat.

Jednání

30. Při jednání dne 10. 4. 2025 soud připustil změnu žaloby (viz bod 12 tohoto rozsudku). Konstatoval, že probíhá řízení o omezení žalobcovy svéprávnosti a jmenování opatrovníka (dle sdělení žalobců je na tuto pozici navržen jeho otec), které doposud nebylo skončeno a jednání je opatrovnickým soudem nařízeno na 23. 4. 2025.
31. Žalobkyně b) označila hospitalizaci žalobce a) za sociální obdobně jako v případě popsaném v rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 3. 2024, č. 38963/18, *V. I. proti Moldavsku*. Nezákonný zásah pokračuje. Služby koordinačního centra pro osoby trpící stejnou diagnózou jako žalobce jsou bezpředmětné, neboť neexistuje nabídka vhodných služeb. Musí docházet k prioritizaci péče o extrémně zranitelné děti a v souladu se zásadou zrcadlení musí být poskytována pobytová komunitní služba. Je na žalovaném, zda půjde o chráněné bydlení, domov pro osoby se zdravotním postižením nebo domov se zvláštním režimem. Může být poskytnuta i dotace ke zřízení nové služby v X. Služba musí být poskytnuta v nejméně omezujícím prostředí. Pro žalobce je dle odborného stanoviska Národního ústavu pro autismus, z. ú. (dále jen „Nautis“) vhodné malé zařízení s péčí „jeden na jednoho“. Dlouhodobá hospitalizace a velkokapacitní péče je nevhodná. U žalobkyně b) vzrůstající agresivita syna, náročnost péče a absence adekvátní podpory způsobuje úzkostnou a depresivní poruchu, musí užívat medikaci.
32. Žalovaný uvedl, že služba je v kraji dostupná, byť poptávka převyšuje nabídku. Kraj dlouhodobě činí kroky ke zlepšení situace. Probíhá transformace Domova pod lípou, který nabízí komunitní pobytové služby. Žalobcům bylo toto zařízení nabídnuto, ale nepodali přihlášku. Od května bude žalobci k dispozici služba Laguna Psáry.
33. Žalobkyně b) uvedla, že kapacita je dle strategických dokumentů žalovaného extrémně nízká u všech cílových skupin. Za službu Laguna Psáry jsou žalobci vděční, jde však o velkokapacitní zařízení, které není pro žalobce a) zdaleka ideální. Pokud jde o Domov pod lípou, žalobci jej zvažovali, ale bylo jim řečeno, že je pro mladší děti a není zde volná kapacita, navíc nemá dobrou pověst. Po šetření ombudsmana bylo podáno trestní oznámení pro týrání klientů. Jde o systémový problém, odložení věci bylo napadeno u Ústavního soudu. Navíc k tomu došlo opakovaně, řeší se to až od roku 2022, problém je dlouhodobý.
34. Žalobce a) upozornil na to, že žalovaný připustil, že nabídka není dostatečná. S ohledem na věkovou limitaci klientů Domova pod lípou je pro žalobce již pozdě.
35. Žalovaný k tomu uvedl, že nikdo nebyl v souvislosti s Domovem pod lípou stíhán, šlo o individuální selhání pracovníků řešené přestupkově a kázeňsky. Poskytovatel nebyl trestán. Došlo k výměně vedení. Transformace není reakcí na tuto kauzu. Služby jsou zde pro osoby do 30 (po transformaci do 20) let. Problémem je novela legislativy, podle které nelze společně pečovat o zletilé a nezletilé klienty.
36. Žalobkyně b) ke službě Laguna Psáry dodala, že ještě neobdržela smlouvu, bude až od května. Nejde o komunitní službu a není nejméně omezující.
37. Žalobce a) závěrem uvedl, že byť v Domově pod lípou pokračují procesy k nápravě, nelze dovozovat, že již byl problém vyřešen. V Laguně Psáry jde s ohledem na velikost zařízení o přechodné umístění, žalobce a) má ale potřeby odlišné. Setrval na svém procesním návrhu.

38. Žalobkyně b) uzavřela, že cílová skupina žalobce vypadává ze sítě sociálních služeb. Žalovaný porušuje povinnost tyto služby adekvátně plánovat a vytvářet příležitosti pro uzavření smlouvy. Navrhla, aby soud vydal rozsudek ve znění upravené žaloby s tím, že eventuálně navrhuje místo dvouměsíční lhůty uložit žalovanému k nápravě nezákonného zásahu lhůtu šest měsíců, což je adekvátní současné situaci. Vzдалa se též nároku na náhradu nákladů řízení.
39. Žalovaný navrhl zmítnutí žaloby.
40. Soud provedl důkaz lékařskou zprávou ze dne 26. 8. 2024, vystavenou v Psychiatrické nemocnici Bohnice, ze které zjistil, že žalobce a) byl dne 20. 2. 2024 v důsledku projevů heteroagrese v této nemocnici hospitalizován k observaci a stabilizaci. Žalobci a) byl diagnostikován autismus a středně těžká mentální retardace s poruchami chování. Během hospitalizace byl opakovaně přeložen na oddělení zvýšené psychiatrické péče, v jednom případě s nutností použití omezovacích prostředků, pro toto omezení byla hospitalizace změněna na nedobrovolnou. Při hospitalizaci byla žalobci a) upravována medikace, vzhledem k agresi podstoupil i antiandrogenní léčbu. Ke dni 26. 8. 2024 byl stav žalobce a) stabilizován a bylo možné jeho umístění do pobytové sociální služby.
41. Soud provedl důkaz doporučením pro zajištění vhodné sociální služby pro žalobce a) vyhotoveným Nautisem, který žalobci a) poskytuje od října 2024 osobní asistenci. Žalobce je dle dokumentu komunikativní a má několik zálib, dokáže vyjádřit emoce a aktivně trávit společný čas s asistentem. Je schopen velmi dobře fungovat v malém specializovaném prostředí, kde má přístup k intenzivní a flexibilní podpoře. Například je potřeba, aby se mu asistenti věnovali „jeden na jednoho“, což je klíčové pro zajištění jeho bezpečí a pro rozvoj pozitivních vztahů. Žalobce dovede intenzivně opakovat své požadavky a nedokáže se přizpůsobit skupině. Ve velkokapacitních zařízeních by jeho potřeby pravděpodobně nemohly být dostatečně naplňovány. Velkokapacitní služby nejsou pro žalobce vhodné. Dlouhodobá hospitalizace vypovídá o nepřipravenosti stávajícího systému sociálních služeb na lidi s autismem a chováním náročným na péči (tzv. PAS+).
42. Dle usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 17. 6. 2024 bylo zahájeno řízení o vyslovení přípustnosti převzetí umístěného žalobce a) do zdravotního ústavu Psychiatrické nemocnice Bohnice, vedené pod sp. zn. 23 L 508/2024. Z protokolu o jiném soudním roku ze dne 20. 6. 2024 soud zjistil, že ošetřující lékař ke stavu žalobce a) uvedl, že s ohledem na diagnózu je léčba celoživotní a účelem hospitalizace je stabilizace stavu, aby mohl být dán do nějakého zařízení, nebo aby si ho vzali rodiče. Žalobce do nemocnice vstoupil dobrovolně, nicméně z důvodů heteroagrese bylo nutno přistoupit k omezení, proto se vstup „znedobrovolnil“. Totéž vyplývá z usnesení jmenovaného soudu ze dne 21. 6. 2024, kterým vyslovil, že důvody hospitalizace trvají. Vycházel při tom zejména ze zmíněného vyjádření ošetřujícího lékaře. Dospěl k závěru, že žalobcovo převzetí do péče bylo oprávněné, neboť bezprostředně ohrožoval sebe a okolí, byl brachiálně agresivní, neusměrnitelný. Řízení bylo následně zastaveno usnesením téhož soudu ze dne 7. 8. 2024, neboť dne 5. 8. 2024 žalobce a) podepsal souhlas s hospitalizací.
43. Ke zdravotnímu stavu žalobkyně b) soud provedl důkaz lékařskou zprávou ze dne 17. 9. 2024, vystavenou MUDr. Michalem Poříckým, z níž plyne, že žalobkyni b) byla diagnostikována středně těžká depresivní porucha, která je výrazně ovlivněna jejím socioekonomickým statutem a péčí o žalobce a).
44. Soud rovněž provedl důkazy předloženou komunikací mezi žalobci a žalovaným

(resp. hejtmankou), zprávou koordinačního centra, a dále komunikací mezi žalobci a stěžejními poskytovateli sociálních služeb, konkrétně:

- a. Dopisem ze dne 27. 6. 2024 se žalobkyně b) obrátila na hejtmanku žalovaného, popsala rodinnou situaci a požádala o zajištění vhodné sociální služby pro žalobce a). Vylíčila, že již kontaktovala 9 poskytovatelů sociálních služeb, nicméně žádný z nich jí nenabídl požadovanou pobytovou službu pro žalobce a), buď z důvodu plné kapacity nebo z toho důvodu, že přijímají pouze zletilé klienty. Dva poskytovatelé, Nalžovický zámek a Centrum 83, jí nabídli službu týdenního stacionáře. Ta je však pro žalobce a) nevhodná z hlediska dojíždění každé pondělí a pátek. Oba poskytovatelé jsou hodinu a půl cesty od bydliště žalobců, přičemž žalobce a) dlouhé dojíždění těžko snáší.
- b. Hejtmanka žalovaného v odpovědi ze dne 29. 7. 2024 uvedla, že sociální služba domov pro osoby se zdravotním postižením zpravidla nemá volná lůžka, určitý čas trvá, než se lůžka pro zájemce uvolní. Průměrná čekací doba činí 127 dní, přičemž v případě osoby s chováním náročným na péči se tato doba prodlužuje. Dopis žalobkyně b) předala koordinačnímu centru, aby jí pomohli s vyřízení žádostí do dalších zařízení. K tomu přiložila seznam 22 poskytovatelů sociálních služeb, které se zabývají podporou osob s chováním náročným na péči. Podotkla, že žalobci nepodali žádost do několika zařízení, zdůraznila přitom Domov pod lípou, kde je služba domov pro osoby se zdravotním postižením zajišťována dětské klientele.
- c. Ze zprávy koordinačního centra ze dne 24. 9. 2024 soud zjistil, že začalo spolupracovat s žalobci v březnu 2023, kdy speciální škola v Berouně přestala zvládat žalobce a) a ukončila poslední ročník jeho povinné školní docházky. Z šetření učiněného v domácím prostředí bylo zjištěno, že rodina zvládala péči o žalobce a), nicméně vzrůstalo jeho agresivní chování i směrem k rodičům. V té době se začal zhoršovat zdravotní stav žalobkyně b), která péči přestala zvládat. Rodiče podali několik žádostí o pobytovou službu, byli však odmítnuti z kapacitních důvodů. Zařízení Dobromysl navýšilo pro žalobce a) službu denního stacionáře na každé odpoledne, včetně dopravy ze strany zařízení. Tam péči relativně bez problémů zvládali. Byli také připraveni poskytnout pobytové službě spolupráci a pomoc pro klidný přechod žalobce a). Přibližně 4 dny každý druhý měsíc rodina využívala též odlehčovací službu Nautis. V té době začal častý pobyt žalobce a) v Psychiatrické nemocnici v Bohnicích. Zpočátku spolupráce se otec stavěl do role, že zvládnou péči až do dospělosti. Z toho koordinační centrum vycházelo. Později však žalobkyně b) trvala na okamžitém umístění žalobce a) v pobytové službě. Z důvodu zdravotního stavu žalobkyně b) byl doporučen přechod žalobce a) do pobytové sociální služby, která má vysoký standard péče o náročné klienty (potřebuje neustálý dohled a pozitivní přístup). K nabízeným pobytovým službám obsaženým v odpovědi hejtmanky pracovnice koordinačního centra uvedla, že nejsou vhodné pro žalobce a) s ohledem na jeho věk a náročnost zdravotního stavu. Mimo již oslovené služby pracovnice doporučila další 2 poskytovatele, kteří se zaměřují na klienty náročné na péči, nicméně až od 18 let věku.
- d. E-mailem ze dne 7. 5. 2024 se žalobkyně b) dotazovala poskytovatele Domov

Nalžovice, zda má volné místo v domově pro osoby se zdravotním postižením či chráněném bydlení. V této souvislosti rovněž uvedla, že služba týdenní stacionář není pro žalobce a) vhodná, neboť by ho dlouhé cestování každý týden stresovalo, nemá rád změny.

- e. E-mailem ze dne 17. 3. 2023 žalobkyně b) projevila zájem o službu týdenní stacionář, domov se zvláštním režimem a případně po adaptaci službu chráněné bydlení u poskytovatele Centrum 83.
 - f. Z e-mailové komunikace mezi zástupcem žalobkyně b) a pracovnící Centra 83 ze dne 3. 10. 2024 plyne, že na službu domov pro osoby se zdravotním postižením je v pořadníku zařazeno 25 žádostí v různých fázích jednání. Zařízení má několik domácností, pouze jedna z nich je určena osobám s nízkou funkčním autismem náročným na péči. Tam je od roku 2022 umístěno 6 mladých dospělých osob, není proto příliš pravděpodobné, že se místo uvolní. Při výběru osoby na uvolněné místo není rozhodující, kdy byla žádost podána, nejdůležitějším kritériem je nepříznivá sociální situace zájemce. Žádost je možné podat k zařazení do pořadníku s nejasným termínem nástupu. Ve většině zařízení jsou naplněné kapacity.
 - g. E-mailem ze dne 18. 9. 2024 byla žalobkyně b) informována sociální pracovnící poskytovatele Domov pod lípou o tom, že v současnosti mají plnou kapacitu a nemohou žalobce a) přijmout. Domov pod lípou prochází transformací, musí snížit kapacitu a sníží se věk pro klienty pouze do 18 let.
 - h. Dne 26. 3. 2025 potvrdil k žádosti rodičů žalobce a) ředitel Domova Laguna Psáry, že zde žalobce a) v květnu 2025 (tj. po dosažení zletilosti – pozn. soudu) nastoupí do služby domov pro osoby se zdravotním postižením.
45. Soud pro nadbytečnost neprováděl dokazování další předloženou komunikací mezi žalobci a ostatními oslovenými poskytovateli služeb sociální péče (konkrétně e-mailovou komunikací s poskytovatelem Laguna Psáry, Zvoneček Bylany, Bellevue, Koniklec Suchomasty, Domov Mladá Milovice, Sedmibarevno z. ú. a domov Maxov), neboť se všichni účastníci řízení shodují na tom, že žalobkyně b) bezvýsledně kontaktovala řadu poskytovatelů, přičemž všichni kromě výše výslovně uvedených buď nemají volnou kapacitu, nebo nepřijímají nezletilé klienty.
46. Dále soud provedl dokazování e-mailem ze dne 9. 2. 2025, jímž žalobkyně b) informovala svého právního zástupce o tom, že zjišťovala možnosti umístění žalobce a) v Domově pod lípou v Lipníku, přičemž jí pracovník koordinačního centra sdělil, že zatím nemá posílat žádost, že až to tam bude jisté, tak dá vědět. V lednu se byla podívat za žalobcem a), následně koncem ledna žalobkyni b) volala pracovnice Domova pod lípou s tím, že neví, zda je služba pro žalobce a) vhodná, neboť jsou tam umístěny převážně děti mladšího školního věku, které křičí. Vyzvala přitom žalobce, aby se do zařízení přišli podívat.
47. Soud provedl důkaz při jednání předloženým dopisem ze dne 3. 4. 2025, který zaslala sociální pracovnice Domova pod lípou žalobkyni b) a ve kterém ji v návaznosti na návštěvu v tomto zařízení informovala, že s ohledem na nepodání přihlášky proces jednání se zájemcem doposud nezačal a nebylo možné provést sociální šetření a posoudit individuální potřeby žalobce a). Nelze tak zodpovědět dotazy na jeho reakce na hlučné prostředí a různorodé projevy dětí v různém věku, neboť o potřebách, přáních a projevech žalobce a) má Domov pod lípou jen zprostředkované informace. Informovala též o probíhajícím procesu

transformace a o tom, že se počet klientů podařilo snížit na dvacet. Ke snížení kapacity pomohlo umístění dospělých klientů do bytů v běžné zástavbě. V domově je tedy převážně dětská klientela.

48. K transformaci poskytovatele sociálních služeb Domov pod lípou soud provedl důkaz usnesením rady žalovaného ze dne 13. 4. 2023, č. 024-15/2023/RK, jímž byl schválen koncept transformace Domova pod lípou a usnesením rady žalovaného ze dne 22. 8. 2024, č. 107-29/2024/RK, jímž bylo schválené sloučení příspěvkových organizací Domov pod lípou a Dětské centrum Milovice. Zároveň došlo ke schválení záměru Domova pod lípou navýšit kapacitu sociální služby domov pro osoby se zdravotním postižením ze stávajících 32 míst na 50 míst s účinností od 1. 1. 2025. Toto navýšení kapacity lůžek domova pro osoby se zdravotním postižením vyplývá též z dokumentu žalovaného, nazvaného Projekt na sloučení příspěvkových organizací Domov pod lípou, poskytovatel sociálních služeb, s příspěvkovou organizací Dětské centrum Milovice, příspěvková organizace, 2024. Soud provedl též důkaz usnesením zastupitelstva žalovaného ze dne 9. 9. 2024, č. 028-36/2024/ZK, jímž zastupitelstvo po projednání rozhodlo o sloučení příspěvkových organizací Domov pod lípou a Dětské centrum Milovice ke dni 1. 1. 2025. Tyto skutečnosti vyplývají též z rozhodnutí o sloučení příspěvkových organizací ze dne 25. 9. 2024.
49. Dále ze zprávy o plnění konceptu transformace Domova pod lípou soud zjistil, že jeho cílem je přechod části klientů domova pro osoby se zdravotním postižením do komunitní formy sociální služby, která má podobu bydlení v běžných bytech v Milovicích a Benátkách nad Jizerou. Obě města jsou v blízkosti Domova pod lípou a klienti mají na obě lokality vazbu v podobě školní docházky či docházky do zaměstnání. Domácnosti budou poskytovány v jednolůžkovém standardu, přičemž kapacita má zohledňovat potřeby klientů, např. klientů na náročných na péči (odhlučnění domácností apod.). Péče má být maximálně individualizovaná (personál se v domácnostech nestřídá) a domácnosti mají fungovat též na principu participace klientů (podílejí se na chodu). Domácnosti naplňují parametry komunitní služby – max. 18 klientů s vysokou mírou podpory v jednom objektu. Tyto skutečnosti jsou zřejmé též z dokumentu ze dne 16. 3. 2023 s názvem Koncept transformace Domova pod lípou, p. s. s., který žalovaný přiložil k duplice.
50. Ohledně podezření na špatné zacházení s klienty Domova pod lípou soud provedl trestní oznámení, kterým veřejný ochránce práv dne 27. 10. 2022 na základě provedené systematické návštěvy tohoto zařízení ve dnech 6.-7. 10. 2022 státnímu zástupci oznámil podezření ze spáchání trestného činu týrání svěřené osoby, případně nepřekážení tomuto trestnému činu. Získal důvodné podezření, že zde dochází k omezování osobní svobody klientů. Z evidence stanovisek ombudsmana ve věci sp. zn. 40/2022/NZ soud zjistil, že šetření veřejného ochránce práv bylo ukončeno. Z dokumentu ukončení návštěvy adresovaného dne 30. 8. 2023 zástupcem veřejného ochránce práv hejtmance žalovaného soud zjistil, že na jaře 2023 zaslala představitelka sociálního odboru žalovaného a pověřená ředitelka Domova pod lípou Kanceláři veřejného ochránce práv informace o tom, jak naplňují doporučení ochránce. Tato vyjádření zástupce veřejného ochránce práv považoval za dostatečné a věc uzavřel. Uvedl, že si váží efektivní spolupráce mezi vedením zařízení a žalovaným, které se za účelem zlepšení poměrů v Domově pod lípou podařilo navázat.
51. Dále soud provedl důkaz Střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb Středočeského kraje na období 2023-2025, z něhož zjistil, že:

a. *Část 3, Sociodemografická analýza, kapitola Uživatelé služeb a jednotlivé cílové*

skupiny identifikuje potřeby těchto skupin, přičemž v podkapitole *Lidé se zdravotním postižením* se na str. 23 uvádí, že u služeb pobytového charakteru pokračuje trend humanizace a deinstitucionalizace těchto zařízení, která jsou doplňována službami komunitního typu. Klíčovým tématem je též společenský status neformálních pečovatelských skupin, kteří jsou nadprůměrně ohroženi nezaměstnaností, materiálním nedostatkem a společenskou izolací. Těm jsou k dispozici odlehčovací služby. Nejzávažnější na péči (personálně, metodicky i finančně) jsou obecně osoby s poruchou autistického spektra, zejména ti s chováním náročným na péči. Žalovaný se proto zaměřuje na zvýšenou finanční podporu zařízení, které o tyto osoby pečují. Dále je na str. 25 uvedeno, že v kraji je celkem 57 sociálních služeb určených *pro děti se zdravotním postižením*. Z tabulky č. 5 vyplývá, že 7 z těchto služeb jsou pobytové služby ve formě domova pro osoby se zdravotním postižením. Konkrétně v obci s rozšířenou působností Beroun se žádné služby tohoto typu nenachází, ale jsou zde 4 terénní služby osobní asistence, 1 denní stacionář, 1 ambulantní a 1 pobytová odlehčovací služba. Dle analýzy poptávky a nabídky využilo služby sociální péče celkem 452 dětí (tj. 3,8 %) z celkového počtu 3 969 dětí se zdravotním postižením na území žalovaného (z toho 1375 dětí mají III. či IV. stupeň závislosti a vyžadují celodenní péči). Z analýzy však nevyplynulo, co je příčinou využívání služeb tak malým počtem dětí. Rodiče takových dětí nejčastěji trápí nedostatečná kapacita služeb, dopravní nedostupnost ambulantních služeb, výše úhrady za služby, nedostatečná flexibilita služeb a neinformovanost.

- i. Soud z *Analýzy poptávky a nabídky sociálních služeb pro rodiny dětí se zdravotním postižením nebo závažným onemocněním ve Středočeském kraji* z června 2022, vypracované Nadací Sirius, na níž odkazují žalobci a z níž *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Středočeského kraje na období 2023-2025* částečně vychází, zjistil, že pouze 7 poskytovatelů pobytové služby ve formě domova pro osoby se zdravotním postižením poskytlo tuto službu dětem, nicméně na území žalovaného bylo registrováno 12 poskytovatelů domova pro osoby se zdravotním postižením, kteří tuto službu poskytují i dětem (viz str. 30-31).
- b. Z podkapitoly *Lidé s poruchou autistického spektra* na str. 26-27 vyplývá, že počet těchto osob roste. Dle tabulky č. 7 bylo v roce 2018 na území žalovaného celkem 1 023 osob s tímto postižením, z toho 973 osob ve věku 0-20 let. Péči sociálních služeb v roce 2022 využívalo přibližně 600 osob s poruchou autistického spektra. Pro tyto osoby jsou důležité služby rané péče, osobní asistence, denních stacionářů, domovů pro osoby se zdravotním postižením a pro osoby pečující též odlehčovací služby. Žalovaný rozvíjí i jiné služby jako je tzv. *homesharing* (pravidelný pobyt osoby s postižením v domácnosti hostitele). Zřízením této služby reaguje na nedostačující kapacity pobytových sociálních služeb pro osoby s poruchou autistického spektra. Konstatuje, že tyto kapacity je nutné i nadále posilovat budováním sítě pobytových sociálních služeb (str. 28).
- c. V podkapitole *Lidé se zdravotním postižením s potřebou nákladné péče* na str. 30-31 je uvedeno, že žalovaný od roku 2019 podporuje osoby s chováním

náročným na péči zvýšenou dotací na lůžko pobytové sociální služby. Cílem je snížit práh dostupnosti služeb pro zájemce s chováním náročným na péči, aby nedocházelo k neúnosnému přetížení formálních pečovatelských zařízení. V roce 2022 bylo v síti sociálních služeb žalovaného 119 osob s chováním náročným na péči, jimž byla přiznána zvýšená dotace na lůžko. To je o 41 osob, resp. lůžek se zvýšenou dotací více než v roce 2018. Jedná se o domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy se zvláštním režimem určené pro osoby s mentálním postižením, chráněná bydlení a týdenní stacionáře.

- d. Střednědobý plán se věnuje též neformálním pečovatelským v podkapitole *Lidé ohrožení sociálním vyloučením*, části nazvané *Neformální péče* na str. 41-42. Role neformálních pečujících je v systému zajištění dlouhodobé péče o potřebné osoby klíčová. Objem jimi poskytované péče tvoří až 70 % dlouhodobé péče celkem. Nikoliv tedy formální sociální služby, nýbrž neformální péče je páteří zajištění uvedené potřeby a její omezení by mohlo přinést závažné systémové problémy v podobě neřešitelného personálního deficitu a nárůstu finanční náročnosti sociálních služeb. Připravovaná novela zákona o sociálních službách počítá se zařazením neformálních pečujících do okruhu legitimních cílových skupin a zpřístupní jim dosud odírané formy podpory a pomoci zejména poradenského a terapeutického charakteru. Role těchto osob s sebou nese mnohé nesnáze zejména v podobě nemožnosti skloubit dlouhodobou péči se zaměstnáním a s tím související závislost těchto osob pouze na příspěvku na péči, se kterým si nemusí vystačit. Mezi další negativní dopady na kvalitu života se řadí ztráta volného času, omezení koníčků, společenského života a sociální izolovanost. Závažným ohrožením je pak psychické vyčerpání způsobené přetížením a zanedbáním vlastních potřeb, dále ohrožení stresem, syndromem vyhoření, zhoršením fyzického a duševního zdraví vedoucí až k nutnosti hospitalizace, což generuje nutnost umístění pečované osoby do pobytového zařízení. Podpora pečujících osob má zásadní důležitost ve smyslu efektivního užívání komplexního systému sociální péče, resp. propojení jeho formální a neformální složky a zvyšuje šance pečovaných osob žít v domácím prostředí, tedy co nejméně omezujícím přirozeném prostředí. Jako vysoce důležité pro tyto osoby jsou uváděny odlehčovací služby a jejich existence na území jednotlivých obcí s rozšířenou působností. Dle tabulky č. 16 jsou v Berouně 3 lůžka odlehčovacích služeb pro osoby do 18 let a 26 lůžek pro osoby starší 18 let.
- e. Další kapitola *Kvalifikovaný odhad počtu uživatelů a odmítnutých zájemců dle jednotlivých ORP* obsahuje 2 tabulky na str. 49, a to tabulku č. 20, z níž vyplývá, že na celém území žalovaného v roce 2021 užívalo službu domov pro osoby se zdravotním postižením 1 118 osob a dalších 528 osob užívalo službu chráněného bydlení, a tabulku č. 21, dle níž bylo téhož roku odmítnuto 212 zájemců o službu domov pro osoby se zdravotním postižením a 72 zájemců o službu chráněného bydlení.
- f. Část 4, *Ekonomická analýza*, se věnuje financování sociálních služeb ve Středočeském kraji. Tabulka č. 30 na str. 66 pak obsahuje plánované navýšení kapacit jednotlivých sociálních služeb a vyplývá z ní, že v každém roce 2023, 2024 a 2025 měla být navýšena kapacita lůžek domovů pro osoby se

zdravotním postižením o 10 lůžek a 12 lůžek chráněného bydlení.

- g. *Část 5, Vyhodnocení Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Středočeského kraje 2020-2022*, obsahuje tabulku s hodnocením opatření dle jednotlivých služeb. Na str. 78-80 je ke službě domovy pro osoby se zdravotním postižením uvedeno, že došlo k navýšení kapacity o 30 lůžek, dále bylo připraveno 5 transformačních plánů na deinstitucionalizaci těchto zařízení a na tyto projekty bylo alokováno necelých 400 mil. Kč. V transformaci se bude pokračovat v dalším období. Zmiňuje též humanizaci domovů pro zdravotně postižené děti. Domov Lipník má již jen dvoulůžkové pokoje, je členěn do domácností a bude financován tak, aby zohledňoval potřeby dětí. Došlo také k navýšení kapacit prostřednictvím nového zařízení domova pro osoby se zdravotním postižením s kapacitou 6 lůžek pro osoby s chováním náročným na péči. Na str. 81 se ke službě chráněné bydlení uvádí, že kapacita byla za období 2020-2022 navýšena o 41 lůžek dle vyjádřené místní potřeby.
- h. *Část 6, Strategická část, kapitola Obecné zásady, podkapitola Zásada dostupnosti sociálních služeb* na str. 92-93 uvádí, že síť usiluje o takovou místní, časovou a kapacitní dostupnost služeb, která minimalizuje počet odmítnutých oprávněných zájemců. Sociální služby dokážou i odmítnutému zájemci zprostředkovat jiné vhodné dostupné služby, kompenzační či rehabilitační pomůcky, informace o dávkách a jiných dostupných zdrojích pro zabránění sociálnímu vyloučení a možnostech podpory pro členy rodiny poskytující péči.
- i. Podkapitola *Cíle plánu rozvoje sociálních služeb* obsahuje na str. 103 dílčí cíle v rámci pobytových služeb pro osoby se zdravotním postižením. Mezi tyto cíle patří každoroční navýšování kapacit v síti o 26 lůžek, snížení jejich prahovosti (tj. přizpůsobení prostředí pro přijetí i náročných klientů), podpora vzniku menších komunitních zařízení s max. kapacitou 20 lůžek, snižování 3 a vícelůžkových pokojů, podpora transformace a rozvoje kapacit pro cílovou skupinu osob s nízkou funkčním autismem kombinací s chováním náročných na péči.

52. Soud neprováděl žalovaným navržený důkaz písemností nadepsanou Základní teze a návrhy změn v oblasti plánování a financování sociálních služeb v ČR z května 2022, neboť nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Z téhož důvodu neprováděl dokazování žalobci předloženou stížností ředitele Dětské psychiatrické nemocnice Opařany ze dne 10. 10. 2024, neboť tato stížnost se netýká konkrétně žalobce a). Problémy s nedostatečnou kapacitou služby domov pro osoby se zdravotním postižením pro dětskou klientelu navíc vyplývá i z jiných provedených důkazů.

Splnění procesních podmínek a rozsah soudního přezkumu

- 53. Žaloba směřuje proti trvajícím zásahům žalovaného, jehož podstatou je opomenutí zajištění vhodných služeb sociální péče pro žalobce a).
- 54. Žalobci tvrdí, že byli v důsledku zásahu přímo zkráceni na svých právech na poskytování služeb sociální péče podle § 38 zákona o sociálních službách. Mají za to, že i žalobkyně b) jakožto matka a osoba neformálně pečující o žalobce a) je nositelkou subjektivního práva na poskytování služeb sociální péče, neboť v sobě nese její právo nepečovat o žalobce a). Neposkytnutí vhodné sociální služby žalobci a) přímo prohlubuje její tíživou životní situaci

a sociální vyloučení, neboť na ni přenáší péči, kterou s ohledem na svůj zdravotní stav nezvládá. Je proto přesvědčena, že byla nezákonným zásahem žalovaného přímo zkrácena na svých právech. Žaloba tedy byla podána osobami k tomu oprávněnými.

55. Žaloba splňuje všechny formální náležitosti na ni kladené. Jedná se o přípustnou zásahovou žalobu podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2637/17 a na něj navazujícího rozsudku NSS ze dne 9. 5. 2019, č. j. 3 Ads 151/2016-117. Veřejné subjektivní právo na dostupnost vhodných služeb sociální péče podle § 38 zákona o sociálních službách provádí na zákonné úrovni základní práva jednotlivců, zejména právo na zdraví (čl. 31 LZPS), právo na přiměřenou životní úroveň (čl. 11 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech) a právo na nezávislý způsob života a zapojení do společnosti (čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením), je tedy pod ochranou soudní moci a lze je uplatnit v řízení před soudem. V případě opomenutí kraje činit přiměřené a cílené kroky k zajištění dostupnosti vhodných sociálních služeb, jichž by mohla využít určitá osoba potřebující sociální péči, může být vhodným procesním prostředkem k ochraně práva této osoby žaloba na ochranu před nezákonným zásahem dle § 82 a následujících s. ř. s. Uvedený nálezn rovněž potvrdil, že pasivně legitimovaný je v takovém případě územní samosprávný celek jako takový v jeho samostatné působnosti (srov. body 64-66). Žaloba je včasná, neboť žalobcům nemůže uplynout lhůta k podání žaloby do té doby, dokud tvrzený zásah trvá (srov. nálezn Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2018, sp. zn. II. ÚS 635/18). Procesní podmínky pro věcné projednání uplatněné žaloby jsou tedy splněny.
56. Jelikož žaloba směřuje proti trvajícimu zásahu, soud při rozhodování vycházel ze skutkového a právního stavu ke dni vydání svého rozhodnutí (§ 87 odst. 1 věta před středníkem s. ř. s.).

Posouzení žaloby

57. Předpokladem vyhovění žalobě na ochranu proti (trvajícimu) nezákonnému zásahu dle § 87 odst. 2 s. ř. s. je, že a) žalobci byli zásahem dotčeni na svých právech, b) jde o přímé dotčení, c) zásah je nezákonný, d) jde o zásah, pokyn nebo donucení, které nejsou rozhodnutím, e) zásah byl zaměřen přímo proti žalobcům nebo v důsledku zásahu bylo zasaženo přímo proti žalobcům, f) zásah nebo jeho účinky trvají, popř. hrozí jeho opakování. Všechny uvedené podmínky přitom musí být naplněny současně (kumulativně).
58. Jak vyplývá z výše uvedeného, účelem zásahové žaloby je ochrana veřejných *subjektivních* práv (§ 2 s. ř. s.), tedy pouze práv osob, které jsou na svých právech nezákonným zásahem přímo dotčeny *a které se ochrany domáhají*. Soud se proto nebude zabývat námitkou, že zásah žalovaného je systémový a trápí řadu rodin v podobné situaci jako žalobci, ani požadavkem na výslovné uznání práva všech neformálně pečujících osob na podporu a pomoc ze strany orgánů veřejné moci, aby jejich blízcí se zdravotním znevýhodněním byli v adekvátní péči zajišťované státem organizovanými formami péče v nejméně omezujícím prostředí. Stejně tak soudu nepřisluší žalovanému nařizovat, aby přijal přiměřená opatření spočívající v zajištění vhodné pobytové sociální služby pro skupinu osob se zdravotním znevýhodněním, které je žalobce a) příslušníkem. V případě důvodnosti žaloby, může soud žalovanému přikázat, aby přijal přiměřená opatření spočívající v zajištění vhodné pobytové sociální služby toliko pro žalobce a).
59. Podle § 1 odst. 1 zákona o sociálních službách tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (dále jen „osoba“) prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k

poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.

60. Podle § 2 odst. 2 zákona o sociálních službách rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležité kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob. Přednost mají takové formy poskytování sociálních služeb, které podporují setrvávání osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí.
61. Podle § 3 písm. b) zákona o sociálních službách se rozumí nepříznivou sociální situací oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením. Dle písm. k) téhož ustanovení se pečující osobou rozumí:
1. osoba blízká uvedená v žádosti o příspěvek na péči poskytující pomoc osobě před přiznáním příspěvku na péči,
 2. osoba blízká poskytující pomoc osobě, již byl přiznán příspěvek na péči,
 3. osoba, které je vypláceno dlouhodobé ošetrovné z nemocenského pojištění z důvodu péče o osobu potřebující poskytování dlouhodobé péče v domácím prostředí,
 4. osoba, již bylo vyplácení dlouhodobého ošetrovného ukončeno, ale nadále pečuje o osobu vyžadující péči v domácím prostředí,
 5. osoba poskytující péči osobě, která spadá do cílové skupiny poskytované služby.
62. Podle § 38 zákona o sociálních službách služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem podpořit život v jejich přirozeném sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Každý má právo na poskytování služeb sociální péče v nejméně omezujícím prostředí.
63. Podle § 95 písm. a) zákona o sociálních službách kraj zjišťuje potřeby poskytování sociálních služeb osobám nebo skupinám osob na svém území, podle písm. d) téhož ustanovení zpracovává střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve spolupráci s obcemi na území kraje, se zástupci poskytovatelů sociálních služeb a se zástupci osob, kterým jsou poskytovány sociální služby, a informuje obce na území kraje o výsledcích zjištěných v procesu plánování; při zpracování plánu kraj přihlíží k informacím obce sděleným podle § 94 písm. e) a k údajům uvedeným v registru podle § 85 odst. 5. Podle § 95 písm. g) zákona o sociálních službách kraj rovněž zajišťuje dostupnost poskytování sociálních služeb na svém území v souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb, podle písm. h) určuje síť sociálních služeb na území kraje; přitom přihlíží k informacím obcí sděleným podle § 94 písm. f).

64. Jelikož žalobci jsou v rozdílném postavení ve smyslu zákona o poskytování sociálních služeb – žalobce a) je osobou v nepříznivé sociální situaci v důsledku zdravotního stavu (porucha autistického spektra v kombinaci se středně těžkým mentálním postižením a chováním náročným na péči), zatímco žalobkyně b) je osobou (neformálně) pečující o žalobce a), bude soud posuzovat tvrzený zásah do práv každého z nich samostatně.

65. Nejprve se bude zabývat tvrzeným zásahem do práv žalobce a), který opírá žalobu o porušení svého veřejného subjektivního práva na poskytování služeb sociální péče podle § 38 zákona o sociálních službách. Povahou tohoto práva se podrobně zabýval Ústavní soud v již zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 2637/17, přičemž konstatoval, že:

„§ 38 věta druhá zákona o sociálních službách ve shodě s úmyslem zákonodárce, ústavně zaručenými základními právy i mezinárodními závazky České republiky přiznává dotčeným osobám, včetně osob se zdravotním postižením, právo na to, aby jim byly dostupné služby sociální péče poskytované v nejméně omezujícím prostředí, tedy aby jim bylo umožněno žít co nejvíce běžným životem. Toto zákonné právo provádí nejen právo osob se zdravotním postižením na nezávislý způsob života a zapojení do společnosti dle čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, ale také jejich právo na zdraví dle čl. 31 Listiny a jejich právo na přiměřenou životní úroveň dle čl. 11 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech). [...]“ (bod 42).

„Toto právo má přitom povahu veřejného subjektivního práva. Jeho nositeli jsou fyzické osoby v nepříznivé sociální situaci [§ 1 odst. 1 a § 3 písm. b) zákona o sociálních službách], přičemž okruh oprávněných osob blíže vymezuje § 4 odst. 2 zákona o sociálních službách. Toto právo směřuje vůči veřejné moci a je stanoveno v předpisu veřejnoprávní povahy, který obecně upravuje poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči“ (bod 43).

„Právo přiznané § 38 větou druhou zákona o sociálních službách představuje zákonné zakotvení a provedení základního práva spadajícího do skupiny sociálních práv. Při realizaci těchto práv je tradičně dán větší prostor pro uvážení veřejné moci, a to jak moci zákonodárné při legislativní aktivitě, tak moci výkonné (potažmo územní samosprávě) při konkrétnějším naplňování sociálních práv v zákonných mezích. [...] obecně jej tedy lze chápat jako zajištění minimálního rozsahu (standardu) daného sociálního práva, který umožňuje alespoň elementárně důstojný život“ (bod 45).

„Podle Ústavního soudu by v ideální situaci plné realizace tohoto práva byly osobám v nepříznivé sociální situaci k dispozici rozmanité služby sociální péče různého druhu a charakteru a každá osoba by mohla využívat tu či ty z nich, které by jí vyhovovaly nejvíce, tedy poskytovaly největší pomoc a podporu a minimální omezení. Taková je však pouze ideální situace, o jejíž dosažení by veřejná moc měla usilovat, nicméně není povinná ji okamžitě zajistit. Lze proto souhlasit s Nejvyšším správním soudem (a činí tak ostatně i stěžovatel), že z § 38 zákona o sociálních službách bez dalšího nevyplývá právo na poskytnutí konkrétní služby sociální péče v požadovaném časovém horizontu a na vymezeném území. Naopak z něj však podle Ústavního soudu vyplývá esenciální požadavek, aby oprávněným osobám byly k dispozici vůbec nějaké služby sociální péče pro ně vhodné (byť nikoli nejlepší) a aby jim tyto služby umožnily vést alespoň elementárně důstojný život, bez automatického vyčlenění ze společnosti či ztráty veškeré osobní autonomie. Krom a nad rámec tohoto esenciálního požadavku má dále veřejná moc v rámci svých možností a svého uvážení činit přiměřené kroky k postupné plné realizaci tohoto práva, tedy k zajištění dostupnosti širokého spektra služeb sociální péče ve shodě s potřebami oprávněných osob. K zásahu

do podstaty tohoto práva by mohlo dojít například v situaci, kdy by veřejná moc při zajišťování služeb sociální péče byla zcela nečinná či nečinila žádné přiměřené kroky; kdy by určitá oprávněná osoba dlouhodobě neměla k dispozici žádné vhodné sociální služby, které by jí umožňovaly elementárně důstojnou existenci; či kdy by veřejná moc ze svého zájmu zcela vyloučila potřebné sociální služby pro určité oprávněné osoby, například i pro osoby s atypickým zvlášť těžkým zdravotním postižením či problematickým chováním vyžadující náročnou péči a podporu. Při zajišťování dostupných sociálních služeb je veřejná moc povinna respektovat a dodržovat principy rovnosti osob a nediskriminace“ (bod 47).

„Lze proto uzavřít, že z § 95 písm. g) ve spojení s § 38 zákona o sociálních službách vyplývá povinnost kraje v samostatné působnosti zajišťovat, aby oprávněným osobám na jeho území, které se nachází v nepříznivé sociální situaci, byly dostupné vhodné služby sociální péče, a tato povinnost odpovídá veřejnému subjektivnímu právu dotčených oprávněných osob, včetně osob se zdravotním postižením, na zajišťování takové pomoci, tedy na zajišťování dostupnosti vhodných služeb sociální péče; toto právo je zakotveno jako součást § 38 zákona o sociálních službách (aby služby sociální péče mohly být poskytovány, musí nejdříve vůbec existovat, respektive být dotčeným osobám k dispozici). Ústavní soud souhlasí s Krajským soudem v Praze, že povinnost kraje zajistit dostupnost služeb sociální péče se uplatňuje i v situacích, kdy se o poskytování služby uchází osoba v nepříznivé sociální situaci vyžadující s ohledem na své individuální potřeby poskytnutí některé ze služeb sociální péče a zároveň je poskytnutí služby sociální péče nezbytné z důvodu zajištění jejích základních životních potřeb. [...]“ (bod 50).

„Uvedená povinnost kraje má pozitivní charakter, tedy zahrnuje jeho povinnost činit přiměřené kroky k tomu, aby všem oprávněným osobám na jeho území byly dostupné vhodné služby sociální péče. Při konkrétní volbě takových kroků i při rozhodování o konkrétní podobě a charakteru dotčených služeb má přitom kraj velkou míru uvážení (s ohledem na skutečnost, že jde o oblast sociálních práv, i na své právo na samosprávu, neboť se jedná o samostatnou působnost kraje) a při plnění své povinnosti může používat rozmanité prostředky předvídané zákonem. Tato povinnost má dlouhodobý charakter, což mimo jiné znamená, že samozřejmě může dojít k situacím, kdy krátkodobě nejsou zajištěny nezbytné sociální služby, ať pro nedostačující kapacity poskytovatelů sociálních služeb, či pro absenci nabízených vhodných sociálních služeb vůbec, přičemž takové situace ještě samy o sobě v krátkodobém horizontu nejsou rozporné s povinností kraje dle § 95 písm. g) a právem osob dle § 38 zákona o sociálních službách. Potřeba sociálních služeb se samozřejmě v čase proměňuje a krajům (veřejné moci) musí být dána možnost na takové proměny reagovat a přizpůsobit se jim. V popsanych situacích proto nastupuje naléhavá povinnost kraje činit v reakci na novou situaci včasná přiměřená a cílená opatření směřující k zajištění dostupnosti odpovídajících sociálních služeb (tedy k vytvoření nabídky potřebných služeb), a to v přiměřeném časovém horizontu. Porušením této povinnosti by bylo, kdyby kraj v dané situaci zůstal dlouhodobě nečinný, například po dlouhé měsíce či léta by nepřijal žádné přiměřené a cílené kroky. Právě uvedené se přitom rovněž – ba tím silněji – uplatňuje i v situacích, kdy se objeví naléhavá potřeba osoby s těžším zdravotním postižením vyžadujícím náročnou péči; tyto osoby totiž patří mezi obzvláště zranitelné. Kraj nemůže zůstat netečným a resignovat na svou povinnost jednat za účelem zajištění dostupnosti potřebné vhodné sociální péče pro osoby, které ji potřebují, ani v situaci, kdy o zmíněné osoby s těžším a náročným zdravotním postižením zprvu osobně pečují a je podporují převážně jejich rodinní příslušníci, avšak později rodina péči o tyto osoby z různých důvodů přestane zvládat. Obzvláště v takovém případě veřejná moc, včetně kraje, nesmí dotčené rodiny – jejich příslušníky se zdravotním postižením i ty bez něj – takřkajíc „nechat na holičkách“ (bod 51).

66. Na citovaný nálezn navázal NSS rozsudkem ze dne 9. 5. 2019, č. j. 3 Ads 151/2016-125. Dospěl k závěru, že ustanovení § 95 zákona o sociálních službách „ukládá krajům v obecné rovině povinnost zajistit na svém území dostupnost sociálních služeb v souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb. Základem pro zajištění sociálních služeb je tedy koncepční dokument schvalovaný orgány kraje v samostatné působnosti, od něhož se pak odvíjí další činnost kraje směřující k jeho realizaci. Jak uvádí správně stěžovatel, při sestavování plánu musí být vzata v úvahu řada faktorů, především aktuální situace v oblasti sociálních služeb na úrovni jednotlivých obcí, nutnost zabezpečení různých skupin potřebných občanů a samozřejmě také požadavek transparentního a nediskriminačního rozdělování finančních prostředků, zvláště za situace, kdy jejich celkový objem je vzhledem k definovaným potřebám omezený. Je tedy zřejmé, že nemohou být v plném rozsahu uspokojeny potřeby všech a že stanovení priorit je součástí výkonu samosprávy kraje. Při naplňování této působnosti kraj spolupracuje s obcemi [§ 94 písmeno f) citovaného zákona] a s Ministerstvem práce a sociálních věcí [§ 96 písm. b) citovaného zákona], které zpracovává národní strategii dostupnosti sociálních služeb, sleduje a vyhodnocuje její plnění a ve spolupráci s kraji určuje parametry dostupnosti sociálních služeb. Plán kraje je tak závislý též na obsahu koncepčního dokumentu vyššího stupně“ (bod 33). Dále zdůraznil, že aby bylo možné posoudit, zda žalovaný svojí nečinností zasáhl do práv žalobce, je nejprve nutno si ujasnit, jaký soubor opatření, jež jsou v kompetenci kraje se pod obecným vymezením obsaženým v ustanovení § 95 písm. g) zákona o sociálních službách vlastně skrývá. „Je tedy nejprve třeba definovat, co vše může kraj pro zajištění sociálních služeb učinit, tyto kompetence je poté nutno zkonfrontovat s přijatým střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb pro rozhodné období, na tomto půdorysu je třeba vyhodnotit konkrétní skutkové okolnosti projednávané věci, vzít přitom v potaz faktory zmiňované v předchozím odstavci a teprve až poté lze učinit závěr, zda stěžovatel pochybil či nikoliv.“ (bod 34).
67. Soud nejprve posoudil tvrzený zásah optikou Ústavního soudu. Žalobce a) má zdravotní znevýhodnění, konkrétně poruchu autistického spektra v kombinaci se středně těžkou mentální retardací a chováním náročným na péči (PAS+), je tedy bezpochyby osobou v nepříznivé sociální situaci podle § 1 odst. 1 a § 3 písm. b) zákona o sociální péči, a tudíž nositelem veřejného subjektivního práva na to, aby mu byly dostupné služby sociální péče poskytované v nejméně omezujícím prostředí podle § 38 téhož zákona.
68. Dle uvedené judikatury toto právo nezahrnuje zajištění přístupu k sociální službě v konkrétní podobě v požadovaném časovém horizontu a na vymezeném území. Obsahem daného sociálního práva je zajištění alespoň minimálního standardu sociální péče adekvátní stavu a situaci žalobce a), která mu umožní vést důstojný život a co možná nejvyšší míru zapojení do běžného života společnosti.
69. Právu žalobce a) odpovídá povinnost žalovaného činit přiměřené kroky k tomu, aby všem oprávněným osobám, včetně žalobce a), byly na jeho území dostupné vhodné služby sociální péče. Při volbě konkrétních přiměřených kroků a podobě sociálních služeb má žalovaný velkou míru uvážení, neboť o nich rozhoduje v rámci své samostatné působnosti. Jelikož potřeba sociálních služeb se v čase proměňuje a žalovaný má pouze omezené zdroje, má tato povinnost dlouhodobý charakter. Žalovaný tedy primárně zpracovává střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, přičemž musí brát v potaz zjištěné potřeby osob v nepříznivé sociální situaci na svém území, stejně jako dostupné finanční a jiné zdroje. Měl by postupně usilovat o dosažení ideální situace, tedy plné realizace práva těchto osob na to, aby měly k dispozici rozmanité služby sociální péče různého druhu, poskytující jim co největší podporu a minimální omezení, jak to jen omezené zdroje žalovaného umožňují. Z tohoto

plánu musí žalovaný následně vycházet a v souladu s ním zajistit dostupnost poskytování sociálních služeb na svém území [§ 95 písm. g) zákona o sociálních službách] a určit síť sociálních služeb [§ 95 písm. h) zákona o sociálních službách]. Sociální služby tedy neposkytuje sám žalovaný, ale jednotliví poskytovatelé. Žalovaný pouze plánuje a administrativně zajišťuje jejich dostatečné kapacity a náležitou kvalitu v přiměřeném časovém horizontu.

70. Vzhledem k povaze povinnosti žalovaného může nastat situace, kdy krátkodobě nejsou zajištěny určité sociální služby. V tomto případě v důsledku nedostatečné kapacity poskytovatelů nebyla po určitou dobu dostupná pobytová služba ve formě domova pro osoby se zdravotním postižením či chráněného bydlení vhodná pro cílovou skupinu žalobce a), tedy nezletilé osoby s mentálním postižením, náročné na péči. Soud však nastalou situaci nepovažuje za porušení povinnosti žalovaného dle § 95 písm. g) ani práva žalobce a) dle § 38 zákona o sociálních službách, neboť žalovaný na tuto situaci reagoval přiměřenými a cílenými opatřeními směřujícími k zajištění dostupnosti odpovídající sociální služby v přiměřeném časovém horizontu.
71. Účastníci se shodnou na tom, že žalobci se od března 2023 snaží ve spolupráci se žalovaným zajistit vhodnou pobytovou službu sociální péče pro žalobce a) poté, co speciální škola ukončila poslední ročník jeho povinné školní docházky. Není sporu ani o tom, že v Domově pod lípou probíhá transformace spojená se sloučením s dalším zařízením od 1. 1. 2025. Toto zařízení poskytuje službu domova pro osoby se zdravotním postižením i nezletilým osobám s poruchou autistického spektra náročným na péči (srov. body 468-49 tohoto rozsudku). Soud je přitom ve shodě s žalovaným přesvědčený, že se jedná o sociální službu vhodnou pro žalobce a), a to v zásadě přesně dle požadavku žalobců i dle doporučení Nautisu. Z provedeného dokazování je zřejmé, že Domov pod lípou má být rozčleněn do několika domácností v jednolůžkovém standardu, přičemž jednotlivé domácnosti mají zohledňovat potřeby klientů, a to mimo jiné i klientů náročných na péči, kteří mají mít odhlučněné domácnosti. Za těchto okolností soud nevidí překážku v tom, že Domov pod lípou využívají též děti mladšího školního věku, které křičí. Cílem humanizace domova je právě přechod od ústavní formy péče ke komunitní formě. Tomu odpovídá skutečnost, že část poskytovaných domácností má podobu bydlení v běžných bytech, přičemž jedna domácnost může mít maximálně 18 klientů s vysokou mírou podpory v jednom objektu. Přechod ke komunitní formě lze spatřovat i v tom, že se v domácnostech nestřídá personál a na jejich chodu se podílí i samotní klienti (srov. bod 49 tohoto rozsudku). Soud se proto domnívá, že se jedná o pobytovou službu poskytovanou v komunitní formě, která žalobci a) umožní vést důstojný život v nejméně omezujícím prostředí.
72. Co se týče namítané místní nedostupnosti této služby, která je vzdálená 82, 6 km od domova žalobce a), soud připomíná, že právo podle § 38 zákona o sociálních službách je omezené řadou faktorů. Těmito faktory jsou zejména dostupné zdroje, které má žalovaný k dispozici za účelem zajišťování sítě sociálních služeb a dále též jeho volnost v plánování. Se žalobci lze souhlasit v tom, že sociální služba takto vzdálená od rodiny žalobce a) není ideální, nicméně tento nedostatek nedosahuje takové intenzity, aby jej bylo možné považovat za nezákonný zásah. Jelikož se jedná o službu pobytového charakteru, bude rodina dojíždět za žalobcem a), nicméně on sám se dlouhých cest, která špatně snáší, účastnit nebude. Dle soudu se tak jedná o přijatelné řešení, a to minimálně do doby, než se uvolní kapacita jiného, pro žalobce místně dostupnějšího zařízení. Ostatně i Ústavní soud uvažil, že z § 38 zákona o sociálních službách nevyplývá požadavek na zajištění nejlepší možné sociální služby ve vymezeném

území. Žalovaný má toliko povinnost zajišťovat služby sociální péče na svém území. Pokud žalobci poukazují na to, že sám žalovaný ve střednědobém plánu akcentuje problematiku místní nedostupnosti a uvědomuje si potřebu plánování služeb tak, aby byla zajištěna jejich dostupnost v rámci jednotlivých obcí s rozšířenou působností, soud uvádí, že tato skutečnost jde žalovanému k dobru. Svědčí totiž o jeho snaze usilovat o co největší přiblížení k ideální situaci, za níž by osobám v nepříznivé sociální situaci byly k dispozici rozmanité služby sociální péče, které jim nejvíce vyhovují i z hlediska místní dostupnosti. Žalovaný však nemá povinnost takovou službu zajistit okamžitě.

73. Z dokazování vyplynulo, že žalobci jsou v kontaktu s Domovem pod lípou, přičemž zvažují, že si tam podají přihlášku, což však doposud neučinili. Neproběhlo tedy sociální šetření a není prokázáno, že by žalovaný žalobcům nezajistil dostupnost vhodné sociální služby. Žalobci byli sice původně informováni o tom, že si tam přihlášku podávat z kapacitních důvodů zatím nemají, později však obdrželi dopis, ze kterého vyplývá, že možnost umístění žalobce a) v tomto zařízení existuje, pokud ovšem vhodnost tohoto postupu potvrdí sociální šetření (srov. body 46-47 tohoto rozsudku). I z vyjádření žalovaného v tomto řízení plyne, že tvrzení o snížení kapacity se vztahovalo ke kapacitě jednotlivých pokojů, nikoliv zařízení jako takového. I kdyby nicméně skutečně došlo např. za účelem transformace na zařízení komunitního typu ke snížení celkové kapacity, neznamená to, že žalobce a) nemohl být prioritně přijat. Jelikož však proces posouzení přihlášky neproběhl, není zřejmé, zda by k tomu došlo, či nikoliv. Pouze pokud by bylo prokázáno, že i tento – dle názoru soudu vhodný – poskytovatel odmítl žalobci a) poskytnout danou pobytovou službu nebo na přihlášku po dlouhou dobu nijak nereagoval, mohl by žalobce a) být ohledně prokázání existence tvrzeného zásahu v podobě nezajištění vhodné pobytové služby komunitního typu úspěšný. Slovy žalobkyně b) má soud za to, že nebylo prokázáno, že by žalovaný žalobci a) nezajistil příležitost uzavřít smlouvu.
74. Soud rozumí obavám žalobkyně b) z historie špatného zacházení s klienty v tomto zařízení. Vzhledem k provedenému dokazování má však za to, že uvedená situace netrvá a problém byl vyřešen jak změnou vedení, tak právě i probíhající transformací. Nebylo prokázáno, že by Domov pod lípou byl jakkoliv potrestán či že by ztratil oprávnění poskytovat sociální služby. Za těchto okolností tedy nemají historické problémy v Domově pod lípou při hodnocení nepodání přihlášky do tohoto zařízení právní relevanci.
75. S ohledem na nevyužití možností v Domově pod lípou se soud nezabýval vhodností služby Laguna Psáry. Je však zřejmé, že tato služba žalobci doposud poskytnuta nebyla a dojde k tomu případně až v době jeho zletilosti.
76. Pro úplnost je třeba dodat, že žalovaný nenechal žalobce „na holičkách“ ani v mezidobí. Poté, co speciální škola ukončila poslední ročník jeho povinné školní docházky, žalobce a) užíval denní stacionář Dobromysl každé odpoledne, přičemž zařízení zajišťovalo i dopravu. Současně každý druhý měsíc přibližně 4 dny užíval odlehčovací službu Nautis. V té době rodina ještě zvládala péči o žalobce a), nicméně vzrůstalo jeho agresivní chování. Následně byla žalobcům nabídnuta pobytová služba týdenního stacionáře zajišťující péči od pondělí do pátku. Žalobci ji odmítli s tím, že dlouhé dojíždění každé pondělí a pátek by bylo pro žalobce a) náročné [srov. bod 44.c) a d) tohoto rozsudku]. E-mailem ze dne 17. 3. 2023 však žalobkyně b) projevila zájem mimo jiné právě o tuto službu [srov. bod 44 písm. e) tohoto rozsudku]. Soud se domnívá, že s ohledem na zdravotní stav žalobkyně b) uvedené služby nebyly dostačující z hlediska plné realizace práva žalobce a) na dostupnost vhodných služeb sociální péče, nicméně je lze považovat za přiměřená dočasná opatření k překlenutí doby do

zajištění nepřetržité pobytové služby. Nelze odhlédnout od toho, že pobytové služby vyžadují vynaložení nejen finančních zdrojů, ale též navýšení lidských zdrojů a zajištění vhodných prostor. Zajištění jejich dostupnosti proto může trvat delší dobu. Vzhledem k povaze sociálních práv nelze považovat za nezákonný zásah, trvá-li zajištění vhodné sociální služby odůvodněně delší dobu, pokud je oprávněným osobám v mezidobí dostupná jiná dočasná alternativa v podobě sociální služby přiměřené jejich stavu.

77. Soud nesouhlasí s tím, že důvodem dlouhodobé hospitalizace žalobce a) v psychiatrické nemocnici byl již ode dne 20. 2. 2024 nedostatek sociálních služeb v kraji. Z lékařské zprávy, kterou žalobci přiložili k žalobě, vyplývá, že žalobce a) byl dne 20. 2. 2024 hospitalizován pro projevy heteroagrese k observaci a *stabilizaci*. To potvrzují i slova ošetřujícího lékaře tak jak byla zaznamenána v provedených dokumentech z řízení opatrovníckého soudu. Citovaný rozsudek *V. I. proti Moldavsku* není přílehlavý, neboť se týká hospitalizace bez terapeutické nutnosti. V psychiatrické nemocnici byl nicméně žalobce a) léčen – byla mu upravována medikace a nasazena antiandrogenní léčba. Teprve ke dni 26. 8. 2024 byl jeho stav stabilizován natolik, aby mohl být umístěn do pobytové sociální služby (srov. bod 40 tohoto rozsudku). Zde tedy soud upřesňuje, že faktická doba, po kterou by žalobce a) býval mohl užívat vhodnou pobytovou službu, byla-li by dostupná, trvala přibližně 4 měsíce od 26. 8. 2024 do 1. 1. 2025, kdy došlo k transformaci Domova pod lípou spojené s navýšením jeho deklarované kapacity. V době před hospitalizací, tedy od března 2023 do února 2024, byly žalobcům dostupné alespoň výše uvedené služby denní stacionář a odlehčovací služba, případně týdenní stacionář.
78. Soud shrnuje, že žaloba směřuje proti *trvajícím* nezákonnému zásahu žalovaného spočívajícího v opomenutí zajištění vhodných služeb sociální péče pro žalobce a). Nebylo však prokázáno, že by tento zásah nadále trval. Nebyla tudíž splněna první podmínka pětibodového testu důvodnosti žaloby proti nezákonnému zásahu, a to zkrácení žalobce a) na právech. Z téhož důvodu soud neshledal ani namítané porušení principu rovnosti. Žaloba je proto nedůvodná.
79. Jelikož soud neshledal zkrácení práv žalobce a), nemusel se zabývat ostatními podmínkami zásahové žaloby. Nezkoumal proto výše naznačeným postupem podle rozsudku NSS č. j. 3 Ads 151/2016-127, zda žalovaný skutečně porušil své povinnosti vyplývající z § 95 zákona o sociálních službách.
80. Nad rámec uvedeného soud uvádí, že Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Středočeského kraje na období 2023-2025 identifikuje potřeby různých cílových skupin mimo jiné i lidí (včetně dětí) se zdravotním postižením, podrobněji se věnuje lidem s poruchou autistického spektra a lidem se zdravotním postižením s potřebou nákladné péče, kam řadí i osoby s chováním náročným na péči [srov. bod 51 písm. a), b) a c) tohoto rozsudku]. Zdůrazňuje problematiku nedostatečných kapacit pobytových služeb pro tyto osoby, na niž reaguje plánovaným navyšováním kapacit. Specifikuje, že s ohledem na očekávané finanční zdroje v každém roce 2023, 2024 a 2025 navýší počet lůžek domovů pro osoby se zdravotním postižením o 10 lůžek, celkově tedy o 30 lůžek za uvedené roky, a o 12 lůžek chráněného bydlení, dohromady tedy o 36 lůžek tohoto typu služby [srov. bod 52 písm. f) tohoto rozsudku]. Jako dílčí cíl v rámci zlepšování dostupnosti pobytových služeb pro osoby se zdravotním postižením stanoví každoroční navyšování kapacit sítě o 26 lůžek a jejich přizpůsobení prostředí pro přijetí i náročných klientů. Zároveň směřuje k vytvoření menších komunitních zařízení s max. kapacitou 20 lůžek a sníženou kapacitou jednotlivých pokojů. Zaměřuje se na rozvoj kapacit především pro cílovou skupinu osob s chováním

náročných na péči, jejich lůžka též podporuje zvýšenou dotací [srov. bod 52 písm. i) tohoto rozsudku]. Dle vyhodnocení Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Středočeského kraje na období 2020-2022 se za toto období podařilo navýšit kapacity domovů pro osoby se zdravotním postižením o 30 lůžek. Došlo také k otevření nového domova pro osoby se zdravotním postižením s kapacitou 6 lůžek pro osoby náročné na péči. Kapacita služby chráněné bydlení byla za období 2020-2022 navýšena o 41 lůžek [srov. bod 52 písm. g) tohoto rozsudku]. Z uvedeného je zřejmé, že žalovaný si je vědom nedostatku kapacity pobytových služeb sociální péče. Aktivně tento problém řešil již v období 2020-2022 a ve své snaze postupně posilovat síť sociálních služeb pokračuje i nadále v období 2023-2025. Jde však o postupný proces, neboť takové služby bohužel nelze zajistit okamžitě. Ještě k samotnému střednědobému plánu soud podotýká, že by bylo na místě, aby žalovaný do budoucna upřesnil, kolik nově vzniklých lůžek je určených právě nezletilým osobám. Vzhledem k tomu, že značná část poskytovatelů pobytových služeb nezletilé klienty vůbec nepřijímá, jsou tyto osoby nejvíce ohroženy nedostupností tohoto typu sociální služby.

81. Vzhledem k tomu, že žalovaný žalobci a) zajistil dostupnou a vhodnou pobytovou službu sociální péče, nemohlo dojít ani k tvrzenému zásahu do práv žalobkyně b). Žaloba je tedy nedůvodná též ve vztahu k ní.
82. Přesto je vhodné, aby se soud vyjádřil k tomu, zda je žalobkyně b) nositelkou veřejného subjektivního práva na to, aby žalobci a) byla dostupná vhodná služba sociální péče podle § 38 ve spojení s § 2 odst. 2 a § 3 písm. k) zákona o sociálních službách.
83. Ze systematiky zákona o sociálních službách vyplývá, že tento zákon odlišuje osoby v nepříznivé sociální situaci [§ 3 písm. b)] od osob pečujících [§ 3 písm. k)]. Ustanovení § 1 jednoznačně stanoví, že *„tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (dále jen „osoba“) prostřednictvím sociálních služeb“*. Již v úvodním ustanovení tedy přiznává právo na pomoc a podporu prostřednictvím sociálních služeb výslovně osobám v nepříznivé sociální situaci. Navíc zakládá legislativní zkratku, dle níž se „osobou“ rozumí právě osoby v nepříznivé sociální situaci. Soud se proto neztotožňuje s argumentací žalobců, že použití pojmu „osoba“ bez adjektiva v § 2 odst. 2 větě první, dle níž *„rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob“*, znamená, že toto právo náleží všem osobám definovaným v tomto zákoně, včetně osob pečujících. Rovněž z dikce § 38 zákona o sociálních službách plyne, že právo na dostupnost sociálních služeb v určité kvalitě mají osoby v nepříznivé sociální situaci. Skutečnost, že zákon o sociální péči pečujícím osobám výslovně přiznává určitá práva, konkrétně právo na sociální poradenství podle § 37 a právo na zajištění odlehčovacích služeb podle § 44, též svědčí o tom, že zákonodárce měl v úmyslu rozlišit nositele jednotlivých práv vyplývajících z tohoto zákona.
84. Ostatně Ústavní soud v právní větě citovaného nálezu I. ÚS 2637/17, rovněž potvrdil, že právě *„osoby se zdravotním postižením, nacházející se v nepříznivé sociální situaci, mají veřejné subjektivní právo na dostupnost vhodných služeb sociální péče (§ 38 zákona č. o sociálních službách). Tomu odpovídá povinnost veřejné moci - krajů zabezpečit, aby těmto osobám na jejich území byly k dispozici potřebné sociální služby, včetně služeb sociální péče (§ 95 písm. g) zákona o sociálních službách). Jiný postup je porušením práva těchto osob na zdraví (čl. 31 Listiny základních práv a svobod), práva na přiměřenou životní úroveň (čl. 11 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech) a práva na nezávislý způsob života a zapojení do společnosti (čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením).“*

85. Pokud žalobci poukazují na Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, konkrétně na její preambuli, čl. 28 a komentář Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením č. 5 z roku 2017 k čl. 19, soud uvádí, že směřují na práva pečujících osob související s potřebnou podporou a pomocí s poskytováním péče osobám v nepříznivé sociální situaci. Pečující osoby jsou bezesporu nositeli veřejných subjektivních práv na zajištění odlehčovacích služeb, sociálního poradenství, případnou terapeutickou a finanční podporu, a to právě v souvislosti s tím, že pečují o jinou osobu. To vyplývá přímo ze zmiňovaného komentáře, který uvádí, že „*smluvní státy by měly poskytnout odpovídající podpůrné služby rodinným pečovatelům, aby tito mohli na oplátku podporovat své dítě nebo příbuzného žít nezávisle v komunitě*“. Tato práva tedy pečujícím osobám zajišťují přiměřenou životní úroveň a sociální ochranu. Z ničeho však nevyplývá právo pečujících osob na to, aby jiným osobám (ač jejich blízkým) byly dostupné sociální služby. Práva osob v nepříznivé sociální situaci na podporu a pomoc prostřednictvím sociálních služeb jsou totiž nejlépe zajištěna právě tím, že jsou jejich nositeli přímo osoby, kterým jsou tyto služby určeny.
86. Střednědobý plán též uznává důležitost práv pečujících osob, a to zejména v souvislosti s nutností zajišťovat místně dostupné odlehčovací služby a dále uvádí, do budoucna mají být na zákonné úrovni těmto osobám přiznána práva na podporu a pomoc zejména poradenského a terapeutického charakteru [srov. bod 52 písm. d) tohoto rozsudku].
87. Soud rozumí tomu, že neposkytnutí pobytové služby žalobci a) prohlubuje tíživou životní situaci a sociální vyloučení žalobkyně b), neboť musí nést břemeno péče. Má však za to, že její situace je řešitelná tím, že právo na zajištění vhodné sociální péče svědčí žalobci a), který má možnost se tohoto práva domáhat a také tak činit.

Závěr a rozhodnutí o nákladech řízení

88. Vzhledem k tomu, že soud žalobu neshledal důvodnou a v plném rozsahu ji podle § 87 odst. 3 s. ř. s. zamítl.
89. O náhradě nákladů řízení soud rozhodl podle § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalobci nebyli v řízení úspěšní, proto nemají právo na náhradu nákladů řízení. Procesně úspěšnému žalovanému soud náhradu nákladů řízení nepřiznal, neboť mu v řízení nevznikly žádné náklady převyšující náklady na běžnou administrativní činnost a ostatně je ani nepožadoval.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů je stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li

stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Nesplní-li žalovaný povinnosti ve lhůtě uložené tímto rozsudkem dobrovolně, mohou se žalobci domáhat nařízení exekuce či soudního výkonu rozhodnutí.

Praha 10. dubna 2025

Lenka Bursíková, v. r.
předsedkyně senátu